

փոխառութեան: Իսկ միւս ծայրը կամ միւս գագաթը գրաբարի ուսումնասիրութեան կամ անփոյթ, եւ կամ աւելորդ նկատելով զայն, թէպէտ կ'ուզէ մասամբ իւրից պահէ ժողովրդական նկարագիրն, բայց լեզուն մէջ նկատած թէ բառից, թէ գարձուածոց եւ թէ ձեւոց պակասութիւններն անխորհրդ կը լինեն օտարութիւնէ, մասնաւոր ուսեղենէ փոխառութեամբ, եւ կ'աշխատի որքան կարելի է հայերէնը հանել իւր առանձնացեալ գիրքէն եւ մասեցնել Եւրոպայի Եւրոպայի լեզուներ: Այս վերջին կարգի գրողները գրաբար հայկաբանութեան հետաւոր ալ չեն աղգնէ: Եթէ սոքա հետեւողներ շատ ունենան, ինչպէս արդէն կը գուշակուի, այն ժամանակ մեր արեւելեան կուշուած աշխարհաբարը կը թողու շուտով իւր արեւելեան, լատինական, եւ եւրոպական կամ ծղագրոյն՝ բնոջ հանրական լեզուի մ'երեւոյթի կ'աւանտ: Արդէն այժմէն կը յայտարարեմ այն գաղափարդի գոյտակիրը՝ Պ. Գր. Արծուրէն: Այժմ իրագրի խմբագիրը, թէ «Մշակը» փոխելով փոխելովս լեզուն՝ հայերէն Բաբելոն արդարեւ չի: Ոմանք այս պարբերութիւնն աւելի ծնող կը համարեն զուգի: Եթէ ուղղակի ասուելով թէ «Արծուրէն» փոխելովս:

Ռուսաց լեզուի տիրապետութեան շնորհիւ այսօր Ռուսահայ գրական լեզուի մէջ կ'երեւան շատ անգամ այնպիսի բացատրութիւններ, նոյն իսկ ամենայաւ գրողներու քով, գործեր անկարելի է կատարելայպէս բնութիւնը առանց բառ առ բառ ուսեղենի թարգմանելու, եւ այս՝ ապահովակէս եւ յաշիւն ամէն ժամանակի ծնող այնպէս, ինչպէս որ Տաճկահայոց գրականոց մէջ ալ կը հանդիպիր երբեմն այնպիսի խառնակ պարբերութեանց կամ ճշգրտոյն գարնուկոյն որ ասանկերէն կամ ասանկական ոճի անտեղիս հայկաբանն՝ այս հայ-Բաբելոն անկարող է հասկնալ: Այս այսօրինակ պարբերութիւններն են, որ մերթ ընդ մերթ գոյնէ կու տան Ռուսահայ գրագէտներուն թէ «Մենք Տաճկահայերի աշխարհաբարին չենք հասկանում», որուն այս վերջինները կը պատասխանեն թէ «Ռուսահայերն իրենց այժմեան գրութեանը ի սպաս կուրուսեր են հայերէնի վայելելութիւնը»: Երկուքն ալ իրաւունք ունին, երկու կողմն ալ յանցաւոր է ցորափի կը տրեւն ներկոյ լեզուին մէջ՝ կամածին, մտածին անխորհր ստեղծագործութիւններն ու եւ կը պակսի մեր գրողներուն միակերպութիւնը, որ լեզուի էական օգտին է:

Կ. ՏՅՐԻՐՆԱՆ

ԱՅԳՈՐԻՆ ԶՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ 1887 ՅԵՐԻՈՅ

Ինցեալ 1887 տարւոյն հետ անցաւ նաեւ մեր նոր գրականութեան համար ամբողջ տարի մը: Թէ այդ անցեալ տարին ինչ գրական լուսով ձգեց մեր գրականութեան աղբարակ արկղին մէջ՝ արժանի է գիտութեան: Մենք մեր ընթերցողաց առջեւ կը դնենք այս գլխոյս մէջ 1887 տարւոյ մեր ազգին թողած ազգային գրական ժառանգութիւնն, որչափ բան որ մեր քանո-

թութեան հասած է: Ասոր վրայ կը յաւելունք նաեւ անցեալ տարւոյ ընթացքին մէջ եւրոպական լեզուաւ մեր ազգին վրայք ելած մեզի ծանօթ հրատարակութիւններն: Ի վերջոյ համառօտ եւ անցողակի դիտողութիւն մը կ'ընենք նոյն հրատարակութեանց վրայ:

Ա. ԿԱՅԵՐԵՆ ԶՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

1. ԱՐԱՆԴԱՆՔ ԱՆԵՐԱՆԴԱՆԻՐ — Վիկտոր Հիգորի Մահապարտ վերջին օրը, Թիֆլիս, 1887, Տպ. Գ. Մարտիրոսեանցի, Գին 40 կոպ. :
[ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆԻՐԱՆԻՐ ԱՆԵՐԱՆԻՐ, 1887, Թ. 35: Նոյն Դոպ, 1887, Թ. 171:]

2. ԱՐԱՄԵՆԱ Պ. Կ. — Ընթացիկ եւ իւր համը լեզ. ոգեբանութեան արդիւն ու քննադատութիւնները, Թիֆլիս, 1887, Տպ. Գ. Մարտիրոսեանցի, Գին 1 րբ. :
[ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՄԱՆ, 1887, Թ. 44, 57, 61: ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ԱՆԵՐԱՆԻՐ, 1887, Թ. 5: ՎԵՐԵՐ, 1887, Թ. 5-6, Բ. ՌԱԺԿԱՆ:]

3. ԱՅԱՅԵՆԱՆԻՐ ՂԱՅԱՐԱՄ — Արեւադասական կամ կիսարեւադասական աշխարհ, Թիֆլիս, 1887, Հանգեալ Արեւի ամսագրի, Տպ. Գ. Մարտիրոսեանցի, Գին 40 կոպ. :
4. ԱՅԱՅԵՆԱՆԻՐ ՊԻՍԻՏ ԷՏԵՆ, — Կրօնի դասագիրք, Թիֆլիս, 1887, Տպ. Գ. Մարտիրոսեանցի, Գին 25 կոպ. :

[ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՄԱՆ, 1887, Թ. 26: Նոյն Դոպ, 1887, Թ. 45, 46, 47, 86, 88, 140, 142, 143:]

5. ԱՅԱՅԵՆԱՆԻՐ Ս. ԷՏԵՆ — Չեռնաբլի կրօնագիրք, Թիֆլիս, 1887, Գին 15 կոպ. :
[ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՄԱՆ, 1887, Թ. 43:]

6. ԱՅԻՐԱՐԻ, միամտայ պատմութեանց հրատարակութիւն, երկամտերի եւ դաստիարակների համար, Ե. Տարի, Թիֆլիս, 1887, Տպ. Գ. Մարտիրոսեանցի, Գին 15 կոպ. :
7. ԱՅԻՐԱՐԻ ՄԻՐՅԱՆԻՐ — Լոյս եւ Ստուգիք, Բերեթաւք, Կոստ. Պոլսի, 1887, Տպ. Գր. Պաշտատեանի:

8. ԱՅԻՐԱՐԻ ԶԻՆԱՆԻՐ — Այլը Պարբերի հեղեւթը, հանգեթը երեքերը, Այեւսանդրոսով, 1887, Տպ. Գ. Մարտիրոսեանցի, Գին 40 կոպ. :
[ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ԱՆԵՐԱՆԻՐ, Թ. 36:]

9. ԱՅԱՄԵՆԱՆԻՐ ԲԺ. ՄԻՐԱՆԻՐ — Սայանից ի վեր, նկարագիր ուխտաւոր ուղեւորութեան, Թիֆլիս, 1887, Հանգեալ Նոյն Դոպի, Տպ. Գ. Մարտիրոսեանցի, Գին 50 կոպ. :
[ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ԱՆԵՐԱՆԻՐ, 1887, Թ. 2:]

10. ԱՅԱՄԵՆ, ամսագիր, Ի. Տարի, Վաղարշապատ, 1887, Տպ. Ի. Թիֆլիսի:

11. ԱՅԱՄԵՆ, Պատմութեանց հանգեթ, Ի. Տարի, Ս. Պետերբուրգ, 1887, Տպ. Ս. Պետերբուրգի:

12. ԱՅԻՐԱՆԻՐ ՄԱՄԻՐԱՆԻՐ, հանգեթ գրական եւ քաղաքական, Թ. Տարի, Չ. Պետերբուրգ, 1887, Տպ. Մամուրեան:

13. ԱՅԻՐԱՆԻՐ, օրագիր քաղաքական, Դ. Տարի, Կոստ. Պոլսի, 1887, Տպ. Արեւելի:

14. ԱՅԻՐԱՆԻՐ, շաբաթական լեզ. ոգեբանական եւ քաղաքական, Զ. Տարի, Թիֆլիս, 1887, Տպ. Գ. Մարտիրոսեանցի:

15. ԱՅԻՐԱՆԻՐ, Լրագիր ազգային, քաղաքական, Բ. Տարի, Մարտի, 1887:

16. ԱՅԻՐԱՆԻՐ ՄԻՐԱՆԻՐ — Առեւտրական Թուաբանութիւն, Կոստ. Պոլսի, 1887, Տպ. Ն. Պետերբուրգի, Գին 12 րբ. :

17. ԱՅԻՐԱՆԻՐ, շաբաթական լեզ. ոգեբանական եւ քաղաքական, Դ. Տարի, Կոստ. Պոլսի, 1887, Տպ. Ա. Գ. Պետերբուրգի:

18. ԱՅԻՐԱՆԻՐ ՄԱՄԻՐԱՆԻՐ, ամսական լեզ. ոգեբանական եւ քաղաքական, Դ. Տարի, Կոստ. Պոլսի, 1887:

19. ԱՅԻՐԱՆԻՐ ՄԱՄԻՐԱՆԻՐ, ամսական լեզ. ոգեբանական եւ քաղաքական, Դ. Տարի, Կոստ. Պոլսի, 1887:

կան եւ ուսումնական, խե. Տարի. Վեներիկ, 1887, Տգ. Ս. Ղազարու:

20. ԱՆՀԱԹՐԵՆՍԺ ԱՌԱՋԻՆ — Առաջին Ըն. Թերջարան, Բ. Տպագր. Թեֆլիս, 1887: Գին 20 կոպ.

21. ԲՈՒՅԱՆԴԱՅԻ ՆՈՐԱՅԻ — Բնասեր, Կոստ. Պոլսե, 1887:

22. ԲՈՒՐԱՆՆ, երկարաթմբերթ, Ե. Չ. Տարի: Կոստ. Պոլսե, 1887: Տգ. Գ. Պարտապետի:

23. ԲՈՒՐԱՆՆԱՆ ՄՐԱՆԻՆՍԺ, երկարաթմբերթ պատկերապար. Չ. Տպագր. Կոստ. Պոլսե, 1887: Տգ. Ն. Պերկպետի:

24. ԳԱՄԱՍԵՄՆԱՅ Ա. — Տեղեկագիր միամսյա գործունեութեան Բազմապ. Հայոց Մարտապիական Ընկերութեան, յանուն Ս. Գրեգորի Լուսաւորի, վասն 1886 ամի, Բազմ. 1887: Տգ. Ս. Բ. Տէր-Յովհան. Նեանանցի:

25. ԳԱՄԱՍԵՄՆԱՅ Տ. Ս. Մ. — Դպրոց Անգղիե. բն. լեզուի, Ըրթնի Վ. Հայերեն եւ Անգղերեն Ըն. Թերջարան, Կոստ. Պոլսե, 1887: Գին 3 զըշ.

26. Գ. ԳԱՄԱՍԵՄՆԱՅ ԲԺ. Տէր-Գրիգորիան — Մանկամանութիւն, Թեֆլիս, 1887: Գին 50 կոպ. [Ըննդր. Աշխատ., 1887, Թ. 36:]

27. ԳԱՐԹԱՆԻՆ Պ. — Թուաբանութիւն, Կոստ. Պոլսե, 1887:

[Ըննդր. Աշխատ., 1887, Թ. 1033:]

28. ԳԱՐԹԱՆԻՆ Հ. ԳԱՐԹԱՆ — Աղթաք ջերմա-ւանդէ հոգւոյ առ ամենաուրաք սիրտ Յիսուսի, Վե. նետի, 1887: Տգ. Ս. Ղազարու:

29. ԳԻՏԱՆԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ, Գ. Տարի, Կոստ. Պոլսե, 1887:

30. ԳՈՎՐԻՆԻՆԱՆ Հ. ԳՐԻԳՈՐ Վ. — Բանալի Ար-քայութեան, Աղթաքի բ. Տպագր. Վեների, 1887, Տգ. Միխիթարեանց, Գին 3 Քր.

31. ԳՈՎՐԻՆԻՆԱՆ Հ. ԳՐ. Վ. — Այգեկութիւնք ամենաուրաք Հաղորդութեան եւ Սրբոյ Կուսին, Վե. նետ, 1887, Տգ. Միխիթարեանց, Գին 1 Քր.:

32. ԳՐԻԳՈՐԻՆԱՆ ԳՐԻԳՈՐ ԲՆՆՅ. — Սիսակ (երգարան), Ս. Պետերբուրգ, 1887: Տգ. Սիբորոսովի, Գին 1 Քր. 20 կոպ. [Ըննդր. Մեթ, 1887, Թ. 120: Նոր Դպր, 1887, Թ. 181:]

33. ԴԱՄԱՍԻՐԻՔ ՆՈՐԱ ԶԱՅՆԱՆՆԱՆ ՆՐԱԾԵՏՈՒԹՅԱՆ: Կոստ. Պոլսե, 1887: Գին 10 զըշ.:

34. ԵՃՆԱՆ Ե ՆԱՐԱՊԵՆ — Պատմութիւն Ղեւ. ոնդեսայ Մեծի Վարդապետի Հայոց: Բ. Տպագրութիւն, Ս. Պետերբուրգ, 1887: Տգ. Սիբորոսովի:

[Ըննդր. Արտագր, 1887, Թ. Ը. Մեթ, 1887, Թ. 139:]

35. ԵՂԻՆԱՋԱՐԻՆԱ ՍՈՐՈՄՈՒՄ — Անգրեկովասի աղբուրական գիւղացիների անուանական գրութիւնը ուսումնասիրելու նիւթերի ժողովածու. Ա. Հասար, Թեֆլիս, 1887:

[Ըննդր. Մեթ, 1887, Թ. 79:]

36. ՆՐԵՑՈՒՆԻՆԱՆ Գ. — Ա. Այգեկ շինի, ժողովի 1 արարածով. Գին 20 կոպ. Բ. (Բարեւ. Բարեւ. Մի Տամատ պատասխան: Թեֆլիս, 1887: [Ըննդր. Արտագր, 1887, Թ. Գ.]

37. ՆՐԱՐԱՊԻՆԱՆ — Հանգէս գրական եւ գի. տական, Ե. Տարի, Կոստ. Պոլսե, 1887:

38. ՆՐԱՐԱՊԻՆԱՆ ԴՈՒՍՏՈՒՄ ԲԷՂ. — Համախառ-կան տեղագրութիւն Հաղատայ: Հանաւ Արտագր, ամապրէ, Նիքիտի, 1887: Գին 50 կոպ.:

39. ՋՈՐԱՄ ԳՐԻԳՈՐ — Անհասարած սերունդ մը, Կոստ. Պոլսե, 1887: Հանաւ Մաթ. լուսագր: [Ըննդր. Աշխատ., 1887, Թ. 1033:]

40. ԶՄԱՆԱՆ ՕՐ. ՆՈՒԱՐԻ Յ. — Տարաբաղիկ Մուսա (Թրգմ.) Կոստ. Պոլսե, 1887: Գին 3 զըշ.:

(Ըրթնանիւթ)

ԱՐԱՆՍՏԵԻՏԵԼԵՆ

ՎԵՆԵՐԻՆԵՆ ԱՐԱՆՍՏԵԼԵՆՆԻՍ

ՊԵՏԻՐՈՐԱՐԻ

Տարւոյ ընդհանուր ուշադրութեան եւ հետաքրքրութեան գլխաւոր մէկ նիւթն եղած է այժմու Վատիկանեան արուեստահանգէլը՝ Թե արուեստգիտական եւ Թե քաղաքական տեսա-կիտիւ. — այն մեծագործ անմահ գանձարանն որ մարդկային ճարտարութեան հրաշալւաց եւ միանգամայն հարստութեան անբաւ կուտակու-թիւն մը կ'ընծայեցընէ. Թող ըստ այլեւայլ հայ-եցմանց ունեցած մեծ նշանակութիւնը:

Կարծէր ստուգել որ յատուկ պատկերա-լագր պարբերական թերթ մ'աւտոր նուիրուած՝ յագեցընէր աշխարհի օրինաւոր հետաքրքրու-թիւնն յայսմ մասին. ինչպէս իբրց կ'ըլլէ կ'Հոռմ նոյնպիսի ձոխ նկարագրական հրատարակութիւն մը, որ եւ այլեւայլ երկիրներու մէջ կ'օրինակուի թարգմանութեամբ ու ձեռքէ ձեռք կը յածի ամէն կողմ: Նոյն վաւերական տողք աղբիւրէն քաղելով կը հաղորդէ Հռոքէս ալ իւր յար-գոյ ընթերցողաց՝ միայն գլխաւոր եւ նշանակու-թիւն ունեցող նուէրներն. որով կը յուսայ ոչ-ինչ նուազ հաճոյական ծառայութիւն մ'ըրած ըլլալ մերազգի հատարակութեան:

Երանի Թե ամէն ժամանակ միայն այս կար-գի հիւանդը գեղեցկութեանց խաղաղական տե-տարանը ըլլային՝ հասարակաց մտադրութեան գրաւէջք:

ՄԵԹԱՓՈՒ ՍՄԱՆՆԵՆ ՍՈՒԼԴԱՆՆԻ ՆՈՒՐԷ

Մամանակին ծանուցած է Հռոքէս՝ Աս-տուածապատիւ Գերերջանիկ Տեսուն Ստեփ. Պետրոսի Ժ. Կաթողիկոսի՝ Վեհափառ Սուլթա-նին կողմէն արտաքոյ կարգի պատգամաւորու-թեամբ կ'Հոռմ առ Լեւոն ԺԳ. առաքելին ու նոյն հոգը ինքնակալին ծանրագին Մատանույ նուէրը Նորին Սրբութեան մեծահանգէս արա-րողութեամբ մատուցանելը:

Աւստիկ նոյն Մատանույն նկարագիրը Հոռ-մէն գրուած, որ նախերգանք է կ'ընէ՝ նոյն նուէրն անուանելով՝ «Ընծայ մ'որ միայն Վեհա-պետ Ամուրիկ Վեհապետի կարող է ընծայել»:

Կոյսերական Մատանույն բոլոր խորու-թիւնը կը ընա խոշոր մեայիտ (solitaire, իւրիւն)

Յ. Երանու թ Թի. 3. Մարտ, 1887: